

**ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI İNANÇ
ÖNDERLERİ KONGRESİ
BİLDİRİLERİ**

**23-28 EKİM 2001
ANKARA**

ANKARA - 2001

Yayımlanan Bildirilerin dil, imla ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Bildirilerdeki görüşler TÜKSEV Türkiye Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı'nın görüşü anlamında yorumlanamaz.

BASKI :

EKİP GRAFİK

Matbaa Reklam Hizmetleri Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
İstanbul Yolu 13. Km. Gersan Sanayi Sitesi 655. Sokak
No: 54 Ergazi / ANKARA
Tel / Fax : (0.312) 256 92 00 (4 Hat)

ISBN : 975 - 6573 - 01 - 5

Bu kitap; Kültür Bakanlığı ile Türkiye Sanat ve Eğitim Vakfı işbirliğinde TİKA'nın katkılarıyla gerçekleştirilen "*Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi*" bildirilerinden hazırlanmıştır.

DÂNİŞMENDNÂME'DE MELİK AHMED DÂNİŞMEND GAZİ'YE ATFEDİLEN KERMETLER

Rabia Kocaaslan UÇKUN*

Anadolu'nun ilk büyük fâtilhlerinden biri olan, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması için öncülük eden Melik Ahmed Dânişmend Gazi; Sivas, Tokat, Amasya, Çankırı, Kastamonu, Çorum, Yozgat, Malatya, Kayseri ve Niksar başta olmak üzere yüzyıla yakın hâkimiyet kuran ve tarihte "Dânişmendliler" adıyla anılan Türk devletinin kurucusudur. Dânişmend Gazi, gâzâları, Türklüğe ve İslâmiyete hizmetleri sebebiyle, Türk insanı tarafından bir veli olarak görülmüş ve türbesi geçmişten bugüne ziyâretgâh haline gelmiştir.

Dânişmend Gazi'nin kahraman şahsiyeti ve Anadolu' daki gazaları hakkında, halk muhayyilesinde rivâyetler dolaşmaya başlamış ve bunlar destanlaşarak bilindiği gibi "Dânişmend-nâme" adı ile günümüze kadar ulaşmıştır. Dânişmendnâme, Anadolu'nun büyük bir bölümünün Dânişmendliler tarafından Türkler adına fethedilişini ve vatan yapılışını menkıbevî olarak anlatan bir eser, bir destandır.

Dânişmend Gazi'nin menkıbevî şahsiyetinin oluşmasında "Alp" ve "Gazi"liğin yanısıra "Dervişlik"¹ 'in de büyük bir rolü olmuştur. Bildiride, yukarıdaki bilgiler ışığında Dânişmendnâme'de Melik Ahmet Dânişmend Gazi'ye atfedilen ve bir zincir halinde devam eden kerâmetler üzerinde durulacaktır. Bir inanç önderi, bir gâzi (alperen), bir velî olarak Dânişmend Melik Ahmed Gazi'nin menkıbevî şahsiyetinin meydana gelmesinde, kerâmetlerin rolü açıklanmaya çalışılacaktır.

Anadolu'nun fethi ve İslamiyetin kabulü ile birlikte Türkler için yeni bir destan devri başlar. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında; "Gazi-yân-ı Rûm", "Ahiyân-ı Rûm", "Abdalan-ı Rûm" gibi adlarla anılan zümrelerin² büyük rolü olmuştur. Bunlar arasında ilk büyük fatihlerden olan Sarı

* Araştırma Görevlisi, Ege Uni.Türk Dünyası Araştırmaları Ens.

1 Ayrıntılı bilgi için bkz: Ö.Lütfi Barkan, "İstilâ Devirlerinin Türk Dervişleri ve Zaviyeler", Vakıflar Dergisi, S. 2, Ankara, 1942, s. 279-295.

2 Geniş bilgi için bkz. Abdülkadir Karahan, XIV. Yüzyıl Sonlarına Kadar Türk Kültürü ve Edebiyatı, İstanbul Üni. Ed. Fak. Yayın. , İstanbul, 1985, s. 102 vd.

Saltuk, Battal Gazi ve Melik Ahmed Dânişmend Gazi de bulunmaktadır. Bu büyük şahsiyetler etrafında oluşan menkabeler, Orta dönem Türk Destanları'nın konusunu teşkil eder ve genel kabule göre İslâmî-Türk Destanları adını alırlar. Bunlardan biri olan Dânişmendnâme, Dânişmend Gazi'nin ölümünden (M.1105) yaklaşık 140 yıl sonra sözlü gelenekten toplanarak, Mevlâna İbn Alâ tarafından yazıya geçirilir. Fakat bu ilk destan elimizde yoktur. Bir asır sonra Tokatlı Arif Ali, daha düzgün bir Türkçe ile yeniden kaleme alır. Üçüncü defa Gelibolulu Tarihçi Ali tarafından ele alınmıştır.³

Destana göre, Dânişmend Gazi bir kahraman olduğu kadar, bir gâzi ve bir velîdir. Dânişmend Gazi'nin peygamber neslinden sayılması, Peygamberin işâretiyle Anadolu gazâsına memur edilmesi aynı sebeptedir. Destandaki gâziler hem İslâmiyet hem Türklük uğruna savaşır. Dânişmend Gazi ve arkadaşlarının düşmanları, Trabzon Rumları, Gürcü, Ermeni, Rus ve Çerkez din ve devlet adamlarıdır. Melik Dânişmend ve arkadaşları İslâmiyete sıkı sıkıya bağlıdır. İçki içmez, savaş anında bile beş vakit namazı kılar, Kur'ân okur, oruç tutarlar.

Dânişmendnâme'de yer alan mu'cize (hârikâ) ve kerâmetlere geçmeden önce, bu kavramların ne olduğu ve aralarındaki farklar üzerinde duralım:

Olağanüstü bir güç olarak kabul edilen ve ermişlere özgü olan kerâmet gösterme gücü, peygamberlere verilen ve mucize denilen güçten farklıdır⁴ Kerâmet, peygamberlik iddiasıyla ilgisi olmaksızın bir kişide hârikulâde bir hâlin zuhur etmesidir. Peygamberlerden zuhur eden hârikulâde hallere de mûcize denir. Kerâmet Hakk'ın velîsine bir ikramıdır. Mutasavvıflar kerâmeti iki guruba ayırmaktadır.

a) Mânevî ve hakîkî kerâmet: İlimde, irfânda, ahlâkta, ibâdetde tabiatta, amelde, edepte, insanlıkta gösterilen üstün meziyetler, hasletler, fazîletler.

b) Kevnî ve sûrî kerâmet: Uzun mesafeyi kısa zamanda alma, az gıdayı çoğaltma, su üzerinde yürüme, ateşte yanmama gibi.⁵

3 Bkz. M.Fuad Köprülü, "Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları", Belleten, C. VII. 1943, n. 27, s. 427.

4 Orhan Hançerlioğlu, İslâm İnançları Sözlüğü, "Kerâmet" mad. , I. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 242-243.

5 Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, "Kerâmet" mad., Marifet Yayınları, İstanbul. 1991. s. 283-284.

Dânişmendnâme'de, Melik Ahmed Gazi'ye mahiyetleri farklı kerâmetler atfedilir. Melik Ahmed'in elinde zuhur eden olayları kerâmet, O'nun dışında cereyan eden O'nunla ilgili olayları da hârîka (mu'cize) olarak ele alacağız. Melik Ahmed Gazi'nin kerâmetler göstermesi Hz. Muhammed'i rüyasında görüp O'ndan öğrendiği bilgi, ilham ve dua sayesinde veya diğer ölmüş gazilerin yardımıyla gerçekleşmektedir.

Bu kerâmetlerin bir kısmı da, doğrudan doğruya Hızır'ın Melik Dânişmend'e verdiği duanın yol göstericiliği ile meydana gelmektedir. Melik Dânişmend'e atfedilen kerâmetleri şöyle sıralayabiliriz:

Destanın başında Melik Ahmed'in ilimle uğraştığı Hz. Peygamber'in gelip düşünde ta'lim ettiği belirtilir.⁶ Hz. Peygamber, Dânişmend'i rüyasında gâzâ ile görevlendirir. Dânişmend Hz. Peygamber'in rüyadaki tavsiyesine uyarak Süleyman Bin Numan'ı karşılar. Süleyman'ın şaşırması üzerine Hz. Peygamber'i rüyasında gördüğünü, O'nun haber verdiğini anlatır.⁷

Dânişmend, fethedilecek yerleri rüyasında görerek bilgi edinir. Abdülvehhab Gâzi, yaranları ve Battal Gâzi, rüyasında Dânişmend'e fethedeceği şehirleri gösterir. Dânişmend ertesi günü Allah'ın yardımıyla bu şehirleri alacağını gâzilere haber verir. Arkadaşları, bu şehirleri ne zaman gördün ki adlarını biliyorsun, diye hayret eder. Bunun üzerine Dânişmend Hak Teâlâ'nın buraları açma görevini kendisine verdiğini söyleyerek gördüğü rüyayı anlatır.⁸

Dânişmend yine gördüğü bir rüyayı yorumlayarak "İnşaallah bu elleri Hak Teâlâ inâyetinde fethedip geri bu vilâyette şehit olacağız"der⁹ ve gelecek hakkında bilgi verir. Bir sabah uyanır uyanmaz, silâhlarını alıp yaranlarımızdan gelenler var, diyerek Melik atına biner ve dağa çıkar. Ruhban kılığında karşıdan gelen kişiye "Merhaba ey Süleyman, hoş geldin" diye çağırır. Süleyman, geldiğini nasıl bildin deyince, Melik, Battal Gazi'nin haber verdiğini söyler.¹⁰

Yukarıdaki örneklerde de gördüğümüz gibi, Dânişmendnâme'de rüyâ kutsal sayılmakta ve tamamen rüyaya göre hareket edilmektedir. Rüyâlarda, ya doğrudan bilgi verilmekte yol gösterilmekte ya da semboller vasıtasıyla bazı mesajlar sunulmaktadır.

6 Irene Melikoff, La Geste De Melik Danişmend-Etude Critique Du Danişmendnâme, II: Edition Critique Et Idex, Paris, 1960, s. 9.

7 a.g.e. . s. 10.

8 a.g.e. . s. 17.

9 a.g.e. . s. 18

10 a.g.e. . s. 57.

Dânişmendnâme’de, kâfirler Melik Dânişmend’in gösterdiği kahramanlığın ve kerâmetlerin normal insan tarafından yapılamayacağını düşünerek onu sihirbaz, Câzû, dinini de câzûlar dini olarak nitelendirirler.¹¹ Melik Dânişmend’in ve diğer gazilerin gücü ve cesâreti karşısında âciz kalınca, sihre başvururlar. Yapılan sihirler, okunan ayet ve dualarla bâtil kılınmaktadır. Örnek olarak, Melik Dânişmend ve arkadaşları Tokat Kalesi’ni fethettikten sonra Deryanos manastırını kuşatırlar. Kâfirlerin ağzından ateş saçan ejderhası karşısında, kaleye geri dönerler. O gece Dânişmend rüyasında Abdülvahhab Gazi’yi görür. O, Dânişmend’e, ejderhanın sihirli olduğunu, Hızır Peygamber’in Artuhi’ye verdiği duayı okuyarak üflemesini, söyler. Melik Dânişmend, ertesi sabah bu duayı okuyarak sihri bozar ve ejderha yok olur.¹²

Halk înançlarına göre Hızır’ın; zor durumlarda ve felâketlerde yardımcı olma, iyileri mükâfatlandırıp kötülere cezâlandırma, insanları servet, bereket ve bolluğa kavuşturma ve savaşımlara katılarak Müslüman askerlere yardım etme vasıfları vardır.¹³ Yukarıda bahsi geçen duanın Arapça metni destanda verilmiştir.¹⁴ Dânişmend’in arkadaşlarından Artuhi kolu kopmuş bir durumda manastırda yatarken, Allah’ın inâyetiyle Hızır Peygamber gelip onun yaralarını iyileştirmiş, kolunu tekrar yerine takmıştır. Ayrıca sıkıntıya düştüklerinde okumak üzere bu duayı vermiştir.¹⁵ Destandaki bu hâdise ile, "Kullarım sana beni sorarlarsa, şüphesiz ki ben yakınum. Bana dua edince duâ edenin duasını kabul ederim." Meâlindeki âyet-î kerime’ye (Kur’ân, 2 (El-Bakara), 251; 10 (Yunus) muhtelif.) işâret edilmektedir. Dânişmendnâme’de Hızır’ın hem doğrudan doğruya, hem de öğrettiği dua vasıtasıyla destan kahramanlarına yardım ettiğini, onları her türlü kötülükten koruduğunu görüyoruz. Dânişmend’in ejderleri fiziki güçle değil de, Hızır’ın verdiği dua sayesinde yenmesi destana İslâmî bir hüviyet kazandırmakta ve olayın kerâmet olarak kabul edilmesini sağlamaktadır.

Melik Dânişmend Haç manastırını fethetme kararını Battal Gazi’yi rüyâsında gördükten sonra verir. Battal Gazi, Dokiya (Tokat) karşısındaki dağ üzerinde, Haç adında ulu bir manastırın (kilisenin) bulunduğunu, kâfirlerin varıp vatan tutmamaları için, Dânişmend’e burayı harab etmesini bildirir.¹⁶

11 a.g.e. , s. 29 vd.

12 a.g.e. , s. 75 v.d..

13 Geniş bilgi için bkz. Ahmet Yaşar Ocak, İslâm-Türk İslâm-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-Ilyas Kültü, Ankara. 1985, s. 103-112.

14 İ.Melikoff, a.g.e. , s. 55.

15 a.g.e. , s. 51 v.d.

16 a.g.e. , s. 77-78.

Yine Dânişmend'in gördüğü bir rüyada, çerisi arasında bir hınzır peydâ olur. Ok, kılıç ve süngüyle saldırırlar ama hınzır ölmez. Çeri arasından çıkıp gider, arkasından gidilir ama kimse ona yetişemez. Sabah uyanınca Melik, kâfir beylerinden Şattat'ın kaçtığını öğrenir. Arkasından gitmek isteyen gazilere, gördüğü rüyaya dayanarak "Varmanız, siz ana erişemezsiniz" der.¹⁷

Melik Dânişmend'e bir gece rüyasında Hz. Peygamber, "Ya Melik Dânişmend biz senden hoşnuduz, Allah senden razı olsun" der. Yankoniya (Çorum) şehrinden dışarı çıkmalarını, Allah ü Teala'nın bu şehre hışm eylediğini, şehir halkının İslâm dinini kabul etmeyip münâfık olduklarını bunun için bu gece büyük bir zelzele olacağını ve şehrin yıkılacağını, burayı terketmesi gerektiğini, bildirir. Melik askerlerini toplayıp şehri terkeder. Kâfirler toprak altında kalır, Müslümanlar Melik Dânişmend sayesinde kurtulurlar.¹⁸

Melik Dânişmend, Sisiya(Gümenek) kavminden esir olanları İslâm dine davet eder. Dânişmend'den bir kerâmet göstermesini, Sisiya ırmağını durdurmasını isterler. Ancak o zaman, İslâmiyetin hak olduğunu anlayıp, esir olan sekiz bin çeri Müslüman olacaktır. İstedığı bir günlük mühleti ibâdet ile geçiren Melik Dânişmend, rüyâsında Hz. Peygamber'i görür. Hz. Peygamber, Dânişmend'e bir dua verir ve bu duanın yetmiş iki türlü hassiyeti olduğunu, sıdkile ne hacet için okunursa, murad hasıl olacağını, söyler. Dânişmend'in, uyanınca yeşil harire yazılmış olarak bulduğu duânın Arapça tam metni destanda yer almaktadır. Dânişmend, bu duayı okuyarak ırmağı durdurur, esirler de Müslüman olur.¹⁹

Müslümanların şikâyeti üzerine Melik Sisiya kavmine beddua eder, duası kabul olur. O gece bir rüya görür. Abdülvehhab Gazi ona Sisiya' da durmayıp dağlara gitmelerini, Hak Teâlâ'nın Sisiya kavmine hışm eylediğini Dânişmend'e bildirir. Dânişmend uyanınca gazilere buyurur, dağlar arasına göçerler. Sisiya şehri ve kavmi seller altında kalır.²⁰ Sadece Müslüman mahallesi selden kurtulur. Bu mahalle "Gümenek" adıyla bilinmektedir.

Destanın başından beri olaylara yön veren, olay örgüsünü hızlandıran kerâmet motifi destanın sonunda da karşımıza çıkar. Melik Dânişmend öleceğini rüyasında görerek gazilere haber verir. Destanda Dânişmend'in bu rüyayı anlatması şöyle tasvir edilir: "Ey benim yaranlarım! Bilmiş olunkim

17 a.g.e. , s. 217.

18 I.Melikoff. a.g.e. , s. 241-242.

19 a.g.e. , s. 252.

20 a.g.e. , s. 253.

benüm işüm tamam oldu, vaktim yetdi. Bu saat Resûl Hazretini (S.A.V.) düşümde gördüm. Bana eytdikim: "Melik Dânişmend-i Gazi, bilküm senün ömrün ahır oldu, maslahatun tamama erişdi, dünyadan ahirete sefer eylekim va'de tamam oldu dahi bu dünya kime baki kaldı kim sana kala? Ve dahi her kim ki bu dünyaya geldi ecel ardınca erişüb ecelden kimse aman bulamadı.²¹ Bildirdiği gibi Dânişmend Niksâr'da vefat eder.

Dânişmend Gâzi bir İslâm misyoneridir, memleketleri fethetmekle kalmaz; o memleket halkının dinini ve adetlerini de değiştirir. Çoğu zaman savaşı kazanıp kâfirleri esir aldığı halde, Müslümanların fiziki olarak değil manevî bakımdan da güçlü olduklarını kerâmetlerle ispat ederken, Hz. Muhammed'in peygamberliğini de teyid eder ve İslâm'ın Hak din olduğunu ispatlayarak kâfirleri kendi dinine bağlar.

Dânişmendnâme'de cereyan eden mucize veya hârikaları da şöyle sıralayabiliriz:

Efromiya (Dânişmendnâme'de Amasya Beyi Şattat'ın kızı, sonradan Müslüman olur ve Artuhi ile evlenir.) rüyasında, Hz. Muhammed'i görür. Peygamber'in verdiği şerbeti içince bütün İslâm erkânı ve Kur'ân, Efromiya'nın vücudunda zâhir olur.

Artuhi savaşta yaralanıp bir eli koptuğunda Hızır gelerek onun yaralarını iyileştirir ve Allah'ın hikmetiyle kopan elini yerine koyarak eski haline getirir.²² Burada Artuhi'nin şifâ bulması bir mucizedir. Hızır da bu mucizeyi göstermek için bir vasıtaadır.

Firenk, Rus, Çerkez askerlerinin çokluğu karşısında Müslümanlar yenilmeye yüz tutunca Melik Dânişmend Allah'a tazarru' eder. Bu sırada bir toz kopar, toz yarılır içinden Müslüman çerisi çıkagelir.²³

Efromiya esir düşer. Bir oyun kuran kâfirler cellâtlara Efromiya'yı öldürmesini söyler. Bizan kayserinin veziri Nestor buna engel olacağını, kendisini kabul etmesini Efromiya'dan ister ama, hakârete uğrar. Nestor içip sarhoş olduktan sonra Efromiya'ya yaklaşmak ister. Bu sırada Nestor'un iki eli iki ayağı tutmaz olur.²⁴

21 a.g.e. , s. 276.

22 I.Melikoff, a.g.e. , s. 55.

23 I.Melikoff, a.g.e. , s. 61.

24 a.g.e. . s. 147.

Gürcülerle yapılan savaşta Melik Dânişmend üç yerinden yaralanır. O gece rüyâsında Hz. Muhammed'i görür. Hz. Peygamber, mübârek ağzı yârından Melik Dânişmend'in yaralarına sürer. Hakk'ın emriyle Dânişmend'in yaraları iyileşir. Görüldüğü gibi Hz. Muhammed'in mu'cizelerinden bazıları Dânişmendnâme'de yeniden ele alınarak işlenir. Hz. Muhammed mağarada gizlendiği zaman Ebu Bekir'in ayağını yılan sokmuştur. Hz. Peygamber yaranın üzerine tükürmüş ve yara iyileşmiştir.²⁵

Düşman askerlerinin çokluğu karşısında Müslümanlar zor durumda kalır. Bu sırada Allah'ın emri ile rüzgâr eser, şimşek çakar, yıldırımlar düşer. Düşmanlar kıyâmet kopuyor zanneder, göz gözü görmez olur. Dağılıp kaçmaya başlayan kâfirleri Harşana (Amasya) kapısına kadar kovalayan gaziler o gün oniki bin kâfiri esir eder.²⁶

Mankuriye (Çankırı) dan Meryem Hatun rüyasında Hz. Muhammed elinden şerbet içer. Artuhi ve Kara Tegin'e yardım ederek Efromiya'yı kurtarır. Kaledeki zindanda, kilitli bir kapı vardır. Kimse kapıyı açamaz. Meryem Hatun kilit üzerine elini koyup "Bismillah" deyince kapı hemen açılır. Zindandaki Müslümanları kurtarırlar. Meryem, gidelim cephaneliği göstereyim, der. Cephâneliğin kapısını da kimse açamaz. Meryem Hatun açarak Müslümanları içeriye koyar. Hepsini silahlanır. Zindanı bekleyen seksen kâfir askeri ise Allah'ın inâyetiyle uyumakta, ölü gübû yerde yatmaktadır. Gaziler, kolayca dışarı çıkarak kâfirleri yenip kaleyi fetheder.²⁷

Yankoniya (Çorum)'un yeni Müslümanları, Dânişmend ve arkadaşlarını zehirlemek ister. Bunun üzerine büyük bir zelzele olur ve şehir tamamen yıkılır. Şehrin üstüne kırk gün kırk gece hışım yağmuru yağar. Dânişmend gördüğü rüyaya dayanarak, yukarıda bahsettiğimiz gibi, gazileri şehir dışına çıkarmıştır. Kâfirler Müslümanları zehirleyecekleri için Allah onları helâk eder. Şehir halkı "cürüm" işlediği için bu şehre "Çorum" denilmektedir.²⁸

Dânişmendnâme'de, Melik Ahmed Dânişmend Gazi'ye atfedilen ve yukarıda zikrettiğimiz kerâmet motiflerini, A. Yaşar OCAK'ın Türk menâkıblerindeki motifler için yaptığı sınıflandırmayı²⁹ esas alarak şöyle tasnif edebiliriz:

25 Bkz. Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hülefâ, İstanbul, 1966, c. I., s.90.

26 İ. Melikoff, a.g.e., s. 171-172.

27 İ. Melikoff, a.g.e., s. 179,181 v.d.

28 İ. Melikoff, a.g.e., s.242.

29 A. Y. Ocak, Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri, Ankara, 1983, s. 86 v.d.

- * Velfnin kendi vücudunda cereyan eden kerâmet motifleri:
  1. Öleceği yeri ve zamanı önceden bilme: Dânişmend Gazi'nin öleceği yeri (Niksar) ve zamanı gaza arkadaşlarına bildirmesi.
- * Tabiat varlıkları ve eşya üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:
  1. Akarsuları durdurma: Dânişmend'in dua okuyarak Sisiya ırmağını durdurması.
- * Gizli şeyler üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:
  1. Gelecekte olacakları haber verme: Dânişmend'in fethedeceği yerleri bildirmesi, Yankoniya (Çorum)'da büyük bir depremin olacağını haber vermesi.
- * Mukaddes, insanüstü ve gizli güçler üzerinde cereyan eden kerâmet motifleri:
  1. Peygamberi görme: Melik Dânişmend'in rüyasında sık sık Hz. Peygamber'i görmesi.
  2. Hızır ve diğer gayb erenleriyle görüşme: Melik Dânişmend'in, Abdülvehhab Gâzi ve Battal Gâzi'yi rüyasında görmesi.
- * Velifliğini kabul edenlere yönelik kerâmet motifleri:
  1. Başkalarını ikâz edip kötülüğe, tehlikeye düşmekten kurtarma: Melik Dânişmend'in, Müslüman halkı büyük bir deprem ve sel felâketinden kurtarması.
  2. Ejderha ile savaşıp öldürerek halkı kurtarma: Melik Dânişmend'in ejderhayı öldürmesi.
- * Veliliğini kabul etmeyenlere yönelik kerâmet motifleri:
  1. Hasımlarını beddua ederek muhtelif şekillerde cezalandırma: Melik Dânişmend'in Sisiya (Gümenek) kavmine yönelik beddua etmesi. Sisiya şehrinin ve kavminin sel felaketinde yok olması.

Dânişmend Gazi'nin halkın gönlüne taht kurmasında, Dânişmend-nâme'nin özellikle başta Niksar ve çevre halkı tarafından kutsallaştırılıp el yazması nüshalarının son döneme kadar okunmasında ve Dânişmend Gazi'nin halk muhayyilesinde bir veli olarak kabul edilmesinde, Dânişmend Gazi'nin hayatta iken gösterdiğine inanılan ve destanda anlatılan kerâmetlerin büyük rolü olduğu inancındayız.

A. Yaşar Ocak velîleri üstlendikleri misyonlara göre: 1. Gazi-savaşçı velîler, 2. Misyoner velîler, 3. Meslek Pîri velîler, 4. Mürşid velîler, olmak üzere dört guruba ayırır. Bu sınıflandırmaya göre, Melik Ahmed Dânişmend'i³⁰ tipik bir örnek olarak gazi-savaşçı velîlere dahil edebiliriz.

Melik Dânişmend'in kerâmet sahibi olduğuna inanılması, onun etrafında bir kültün oluşmasını kolaylaştırmıştır, diyebiliriz. Veli adına yapılmış bir mezar veya türbenin olması ve buraların değişik maksatlarla ziyâret ediliyor olması, bir velinin kült konusu olduğunu göstermektedir.³¹ Dânişmend Gazi'nin türbesi Niksar'da, oğlu Melik Emir Gazi'nin türbesi Kayseri-Pınarbaşı Melikgazi köyünde, torunu Muhammed (Mehmed) Gazi'nin türbesi Kayseri'de kendi yaptırdığı Camikebir önündeki Melik Gazi Medresesi içinde,³² bulunmaktadır. Melik Ahmed Gazi, sadece bir devlet kurucusu olmakla kalmamış, gâzâları, Türk ve İslâm kültürüne hizmetleri sebebiyle Anadolu halkı tarafından bir inanç önderi, bir velî olarak kabul görmüş ve türbesi dünden bugüne ziyâretgâh haline gelmiştir. Bütün bunlar, Melik Ahmed Dânişmend Gazi'nin etrafında bir velî kültü oluştuğu yönündeki fikrimizi doğrulamaktadır.

Dânişmend Gazi ve çocuklarının isimleri etrafında oluşan kültürel değerler ile onlara ait türbe ve ziyâretler etrafında oluşan kültür değerler, Türk toplumunu aynı ideal altında toplayarak, birleştirici ve bütünleştirici bir rol oynamaktadır. Dânişmend Gazi, Anadolu'nun Türkleşme ve İslâmlaşma dönemindeki Türk toplumunun sosyal, dinî ve ahlâki değerlerinin temsilcisi olan büyük bir inanç önderidir.

---

30 Geniş bilgi için bkz. A.Y. Ocak, *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkabeleri*, Ankara, 1983. s. 15-16.

31 Bkz. A.Y. Ocak, a.g.e. , s. 6.

32 Bkz. İslâm Ansiklopedisi (Diyanet Vakfı Yayını), Dânişmendliler mad.